

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра філософії
Інститут вищої освіти НАПН України
Польське Товариство філософської педагогіки
імені Броніслава Ф. Трентовського (TRF)

**Під знаком Григорія Сковороди:
зоряний час української культури**

МАТЕРІАЛИ
IV міжнародної науково-практичної конференції

*«Гуманістична філософія освіти як складова успішних посттоталітарних
трансформацій»
(6-7 грудня 2018 року)*

Харків
ХНПУ- 2019

та досягає царства Божого на землі через моральне вдосконалення та самопізнання.

Продовжуючи переосмислювати в християнському дусі деякі ідеї античної філософії, як: «Людина є мірою всіх речей» (Протагор), він використовує філософський термін «сродності», який він вводить самостійно. З його точки зору саме цей термін дуже добре характеризує зміст його морально-релігійного вчення. Сродність – це гармонія, злиття морального та естетичного начал, ідеал гармонічної, досконалої людини. Наближення до «сродності» він трактує як особливий різновид пізнання, придатного до застосування в житті та пов'язаного з пошуком правди.

ГЕРМЕНЕВНИЧНИЙ ПІДХІД У ОСВІТІ ТА СОЦІАЛЬНОМУ НАВЧАННІ

Г.В. Корж, м. Харків

Завдання підключення світоглядної культури нових поколінь до традиції та збереження її культуротворчих смислів і кодів у нових надскладних соціокультурних контекстах вимагає виважених культурної політики та освітніх практик, спрямованих на балансування між світоглядами різних соціальних груп, поколінь, інноваційним і консервативним потенціалом історичної пам'яті. В демократичному суспільстві та правильно організованому соціальному навчанні історична пам'ять як транслятор традиції дозволяє освоїти, включити в універсальну взаємодію людини і світу людиновимірні та культуротворчі смисли історичного досвіду народу та окреслити суспільству «горизонт очікування», майбутнього.

В освітній інтеркультурній та субкультурній комунікації надмір культурних смислів, які дитині треба навчитися розрізнявати і розуміти, конче вимагає застосування герменевтичних методів тлумачення і розуміння. Герменевтичний підхід у вихованні як сфері прояву людської суб'єктивності, обумовлений реальними можливостями гуманістичного світорозуміння, яке

дозволить у контексті взаємодії та діалогу культури й соціального досвіду створити поле розуміння, знаходити можливості для оптимальної реалізації виховного потенціалу історичної пам'яті. Живою традиція стає лише тоді, коли її гуманістичні смисли актуалізуються нині живущими поколіннями у світоглядній культурі так, що зберігається зв'язок між досвідом минулого та відкривається перспектива на краще майбутнє. Історико-генетичний підхід у поєднанні з культурно - і соціально- антропологічним аналізом сприяє не тільки поглибленню розуміння освіти та виховання як еволюційного досягнення людства, а й розкриває транстемпоральні культурні смисли традиції [2, с. 10]. Від рівня світоглядної культури суспільств залежить засвоєння і соціальна адаптація гуманістичних смислів національної традиції. Герменевтичний підхід у освіті та соціальному навчанні безпосередньо звернений до проблеми духовного виробництва актуальних особистісних моральних смислів на основі традиції рідної культури. Завдяки історичній пам'яті виникає тривимірний темпоральний простір, в якому формується здатність особистості осмислювати минуле, сучасне і майбутнє в їхньому співтворчому переплетінні. Спосіб герменевтичного пізнання дозволяє здійснити «зустріч» із минулим, сприйняти його у єдності пізнавального, етичного, естетичного вимірів, дозволяє пережити «історичне», здобути історичний досвід та побачити горизонт майбутнього. Це означає зрозуміти смисл історичного явища, враховуючи при цьому власне значення історичного явища, його історичний контекст, значення, яке надають історичному явищу нащадки, з урахуванням віддаленої тимчасової перспективи і після перебігу подій, значення, яке йому хочуть нав'язати окремі люди або соціальні групи, які прагнуть використовувати авторитет минулого у власних політичних чи ідеологічних цілях.

Розуміння є життєвою необхідністю, проблемою кожної людини. Розуміння виступає як спосіб, процес, результат, підсумок, як образ і діяльність. Процес розуміння цілісний (як цілісна людина, світ, текст). На відміну від стратегій пояснення, стратегії розуміння спрямовані на «відкриття»

смислів текстів і самих себе. Пояснення – спосіб освоєння дійсності через установлення зв'язку між відомим і невідомим на основі закону. Пояснення й розуміння взаємодоповнюють один одного: якщо пояснення структурне, то розуміння – цілісне. Якщо пояснення будується на основі якогось принципу чи закону, то розуміння передбачає співвіднесення суті речей у їх цілісності. Стратегії розуміння здатні природним чином включати в себе прийоми самоконтролю за рухом діалогічного розуміння.

Для наповнення власним смислом тих чи інших культурних текстів учителю й учню треба їх переосмислювати, включати в інший контекст, що поглибить розуміння не тільки світу минулого, а й самого себе. Морально-етичної гуманізації історичної освіти передбачається досягти, змінивши акценти у змістовій частині викладу: вводити учня в атмосферу співпереживання і співчуття, зосередивши увагу не на історії воєн й соціальних катаклізмів і конфліктів (на чому досі будувалася вся європейська історія), а на «культурі миру» – на повсякденному житті людини. Значні новації пропонуються і з суто аналітичного боку: запровадження нових, зокрема, ігрових методик має навчити учня розрізняти факт і погляд на факт, розуміти суб'єктивний характер будь-якої інтерпретації історичного феномена, події чи особи, формулювати незалежні судження тощо.

У сучасній історичній дидактиці важливо подолати величезний розрив між раціональною і емоційно-чуттєвою сферою. Зустріч із минулим має бути глибоко особистісною, душевною й натхненною. Вона розбурхує розум, порушує уяву, будить від повсякденності. Силою емоційних переживань, через механізм «ототожнення» вона «укорінює», «прив'язує» до світу, до життя, до рідної країни і свого майбутнього. Головна стратегічна мета історичної освіти полягає в тому, щоб забезпечити через пізнання минулого, перш за все, бажання «зустрітися» із самим собою, зі своїм духовним світом, а отже, зі своєю особистістю.

Показово, що герменевтичний підхід у здійсненні інтерпретації традиції та як механізм формування національної пам'яті, раціональне знання поєднує з естетичним, символіко-образним осягненням основ людської історії. Мистецтво не тільки відображає об'єктивну реальність, але й формує певну уяву про минуле. На жаль, як зазначав Г.-Г. Гадамер, часто «виховання мистецтвом стає вихованням для мистецтва. Місце справжньої моральної та політичної свободи, до якої покликане готувати мистецтво, заступає створення «естетичної держави», що цікавиться мистецтвом освіченого суспільства» [1, с. 127, 128]. Мистецькі пам'ятки і твори мають слугувати джерелами розуміння історичного часу, а не засобами ідеологічного впливу. Людина через естетичний досвід долучається до культури, до чистих джерел духовності свого народу. Світоглядна глибина і духовна наповненість минулого стає своєрідною трансценденцією у сферу вищих цінностей, у людини відбудовується ієрархія життєвих цінностей. Повернення до культурних витоків сприятиме подоланню історичного невігластва і національного безпам'ятства молоді. Безумовно, під впливом емоційно-образного пізнання, що включає почуття, уяву, увагу, сприйняття, людина відшукує історичну правду, долучається до світу культури, історичної пам'яті. Водночас, щоб уникнути непорозуміння, зауважимо принципову доповнюваність естетичного виховання морально-етичним вихованням, що має лежати в основі сучасної стратегії національно-патріотичного виховання.

Посилання

Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы филос. герменевтики: Пер. с нем. / Общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова.— М. : Прогресс, 1988.—704 с.

Култаєва М.Д. Теоретичні перспективи дослідження взаємозв'язку між освітою і суспільством // Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах : монографія / кол. авторів; редкол. : М.Д. Култаєва (голова), Н.В. Радіонова (заступник голови) ; Мін-во освіти і науки України, ХНПУ імені Г.С. Сковороди. – Х. : ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – С. 10-50.